

גשם בסוכות

מים ראשונים: הארכנו מעט הפעם והשארנו כדרכנו את הצימוקים בסוף. אי לכך נציין שהדפים מחולקים לשתי קבוצות: הראשונה, דרשות ומדרשים בהלכה ואגדה והשנייה, סיפורי חסידים. וכל אחד יבחר בחלקו בתורה. "ודילוגו עלי אהבה".

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות סוכות סעיף ב – למה סוכות בסתיו?

דרש מהרי"ל סג"ל: לכך צוה הקב"ה לעשות סוכות בתשרי ולא בניסן, אע"ג דכתיב: כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים (ויקרא כג מג). משום דאם עושים בניסן, לא הוי היכר המצוה כל כך, דמאן דרואה יושב אז בסוכה יאמר: עריבת סוכה עליו, דימות החמה נכנסים. אבל בתשרי נכנסים ימות הגשמים וכולן נכנסין לבתיהן וישראל הם קובעים דירתם בסוכה - ודאי לעשות רצון אביהם שבשמים.¹

מדרש תנחומא (בבב) פרשת פינחס סימן יג – מתפללים לגשם ונפרדים מהסוכה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם וגו' (במדבר כט לה). ילמדנו רבינו: מהו לאכול בחג חוץ לסוכה? כך שנו רבותינו: ר' אליעזר אומר: ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה, וחכמים אומרים אין לדבר קצבה, חוץ מליל יום טוב הראשון של חג בלבד.² ולמה התירו חכמים להיפטר מן הסוכה ביום טוב האחרון? אלא כל שבעת ימי החג היו מתפללין לטללים, ויום האחרון מתפללין על הגשמים, לכך נפטרים מן הסוכה, כדי שיתפללו בלב שלם על הגשמים. ואעפ"כ יום טוב האחרון עולה לימות החג, למה? שכן כתיב: "עצרת תהיה לכם".³

מסכת סוכה פרק ב משנה ט – גשם במהלך החג, מה עושים?

כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי.⁴ ירדו גשמים, מאימתי מותר לפנות? ⁵ משתסרח המקפה. משלו משל: למה הדבר דומה? לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו.⁷

¹ בלוח השנה קשורה מצוות סוכה לניסן, ליציאת מצרים (בפרט אם נאמר שהסוכות שאנו מקיימים הם זכר לסוכות של בני ישראל בצאתם ממצרים, ככתוב: "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", ויקרא כג מג). מדוע אם כך סוכות בחודש תשרי? להראות שאנו נכנסים לסוכה בניגוד למהלך עונות השנה. אביב הוא הזמן שבו אנשים יוצאים מבתיהם לסוכות שבשדות. בסתיו, בפרט לאחר תום אסיפת הפרי והיבול, הוא הזמן שאנשים חוזרים לבתי הקבע המוגנים יותר. דווקא אז אנו יוצאים החוצה לסוכה להראות חיוב מצוות הסוכה. דברים אלה של המהרי"ל מובאים להלכה בטור אורח חיים סימן תרכה, הלכות סוכה ויסודם בשורשים קדומים יותר. ראו דברינו [סוכות ויציאת מצרים](#) בחג הסוכות בשנה האחרת, בהם הארכנו לדון בנושא ושם הראינו שכבר קדמו למהרי"ל פרשני המקרא: רשב"ם, אבן עזרא ורמב"ן בפירושים לויקרא כג מג. מה שחשוב לנושא שלנו הפעם, הוא שאם כך, הרי אנחנו מכניסים עצמנו מראש ובמכוון לעונת הגשמים! ואם באמת יורד גשם בסוכות, מה לנו שנלין? ומה באמת עושים במקרה כזה?

² משנה היא במסכת סוכות פרק ב משנה ו ושם ממשיך הדיאלוג בין חכמים לר' אליעזר: "ועוד אמר רבי אליעזר: מי שלא אכל ליל יום טוב הראשון, ישלים בליל יום טוב האחרון. וחכמים אומרים: אין לדבר תשלומין. על זה נאמר (קהלת א') מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות". בין לרבי אליעזר ובין לחכמים, סעודת ליל יום טוב הראשון של סוכות היא העיקר. ואם כך, אפשר שיש לה גם דין מיוחד לעניין הגשמים.

³ על שאלת המדרש: "ולמה התירו חכמים להיפטר מן הסוכה ביום טוב האחרון"? אפשר לתמוה ולשאול: מה בכלל השאלה? מה בכלל ההוה אמינא שנשב בסוכה ביום השמיני? מה גם שהמדרש מביא בתחילת דבריו את שיטת ר' אליעזר שאדם חייב לאכול ארבע עשרה סעודות בחג, משמע שבעה ימים בלבד (שתי סעודות בכל יום)! איזה מן 'היתר' הוא זה? ובאמת, מדרש זה הוא מוקשה והנושא בו הוא דן, מעמדו וייחודו של שמיני עצרת, הוא נושא שכבר נדרשנו לו בדברינו [ייחודו של שמיני עצרת](#) וכן בדברינו [הפרידה מהסוכה](#) בשמיני עצרת. כאן אנחנו מבקשים לדון בנושא הגשמים בסוכות. לעיל ראינו את דברי המהרי"ל ולהלן נראה מדרשים ומקורות רבים על אי הנעימות של גשם בסוכות. כמקדמה, ראו פירוש הרמב"ם על המשנה הראשונה של מסכת תענית הקובע: "כבר קדם לך בסוף הפרק השני דסוכה שירידת הגשמים בסוכות אינו רצוי" (ראו גם פירוש ברטנורא שם). האם איננו "משחקים במים" בסוכות? יוצאים החוצה דווקא בימות הגשמים ומאידך לא ממהרים לבקש גשמים; וברגע שמבקשים, ממהרים לצאת מהסוכה. כאילו שבידינו לכוון את מזג האוויר ועוד בעונת המעבר הידועה בתהפוכותיה. ומה אם תפילותינו וכוונותינו לא יכוונו בדיוק? מה אם תחול עליהם ברכתו של כהן גדול ביום הכיפורים: "שלא תשמע תפילתם של הולכי דרכים"? ושל יושבי הסוכות? ואם אכן ירד עלינו גשם בסוכות, מה עלינו לעשות? כמה גשם? ואיזה סימן זה? טוב, שהרי גשם בארץ ישראל תמיד רצוי; או שמא רע, שהושבתה שמחת החג?

⁴ מסבירה הגמרא שמדובר הן באדם עצמו שיאכל, ישתה, ילמד, יטייל (יפוש? ינוח? שיחת רעים?) וכו' – הכל בסוכה; והן בכלים וחפצים שיש להעבירם מהבית לסוכה: "היו לו כלים נאים – מעלם לסוכה, מצעות נאות – מעלן לסוכה" (סוכה כח ע"ב).

⁵ בפשוט משמע הן לפנות את עצמו, היינו להתפנות, והן לפנות את הכלים, כסימטריה ברורה למעבר לסוכה, באדם ובכלים, כפי שהסברנו בהערה הקודמת.

⁶ רש"י: "כל תבשיל קפוי, לא רך ולא עב קרוי מקפה". מילון אבן שושן: "תבשיל מעובה וסמיך, מעין דיסה". וכמו כן מפרש קהתי.

⁷ הגמרא, סוכה כט ע"א, מסתפקת לרגע מי שפך למי: הרב לתלמיד או התלמיד לרב. והיא עונה באמצעות ברייתא: "תא שמע, דתניא: שפך לו רבו קיתון על פניו, ואמר לו: אי אפשר בשימושך", היינו שברור שמדובר ברב ששפך על פני או לפני התלמיד את המים שטרך והביא וביקש למזוג לו. מעניין לחשוב על האפשרות השנייה שהועלתה, הגם שנדחתה, שהתלמיד שפך את המים על פניו

מסכת סוכה דף כט עמוד א - מעשי חכמים

ירדו גשמים. תנא: משתסרר המקפה של גריסין.⁸ אביי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא, נשב זיקא קא מייתי ציבותא. אמר להו רב יוסף: פנו לי מאני מהכא. - אמר ליה אביי: והא תנן משתסרר המקפה! - אמר ליה: לדידי, כיון דאנינא דעתאי - כמי שתסרר המקפה דמי לי.⁹

תנו רבנן: היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד - אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו. היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד - אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור.¹⁰ - איבעיא להו: עד שיעור, או עד שיאור? תא שמע: עד שיאור, ויעלה עמוד השחר. תרתי? אלא אימא: עד שיעור ויעלה עמוד השחר.¹¹

ירושלמי סוכה פרק ב הלכה י - נכנס ויוצא כל הלילה

כתיב: "בסוכות תשבון", ואין תשבון אלא תדורו, כמה דאת אמר: "וירשתם אותה וישבתם בה" - שיהא אוכל בסוכה ומטייל בסוכה ומעלה כליו לסוכה.¹² ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו' ? לא סוף דבר שתסרר, אלא אפילו כדי שתסרר. לא סוף דבר מקפת גריסין, אלא אפילו מקפה של כל דבר. תני: כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנין מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה. חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד מן קריבוי דנשייא: "יצא אין מטריחין עליו שיחזור", ולא שמיע: רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה.¹³

או לפניו של הרב. מה המשל כאן? נראה לנו שרש"י בגמרא מתייחס לשאלה זו ומסביר: "משל לעבד שהיה עושה לרבו עבדות שאינו עובדו כהוגן, כך בידוע שאין ישראל עובדים כשורה ... מיהו, פירושא דמתניתין מיבעיא לן: שפיכת הקיתון מאי היא: ישיבת הסוכה או ירידת הגשמים?". מהרש"א לא מסכים עם רש"י ואומר: "ואין זה נראה שיהא שפיכת קיתון משל לישיבת סוכה", ראו פירושו בגמרא שם. וריטב"א מסביר ששפיכת המים, באפשרות השנייה, איננה ירידת הגשם אלא פינוי הסוכה: "... העושה כן דומה לעבד שמשמש לרבו וכיון שרואה שרבו אינו מסביר לו פנים שופך לו מיד קיתון לומר איני רוצה לשמשך". ואחרי כל זאת, לא זכינו להבין את האפשרות שנדחתה, שהעבד הוא ששופך מים על פני או לפני רבו והמאיר עיניו יבורך! עכ"פ, לגבי הביטוי "שפך קיתון" (לא קיטון, שהוא בית קטן), ראו בראשית רבה פרשת ויחי פרשה ק על הפסוק "פחזו כמים על תותר" - ברכת יעקב לראובן: "מהו כמים? אם יהא ביד אדם קיתון של מים והוא נשפך, אינו משתייר בו כלום. אבל אם היה של שמן או של דבש משתייר בו, לכך אומר כמים אל תותר". שהשפיכה של מים היא עד הסוף.

⁸ יש מפרשים אותה להקלה: "ומקפה של גריסין של פול היא ממחרת להתקלקל בגשמים יותר משאר מקפות. ואם ירדו גשמים עד שאילו היה לפניו מקפה של גריסין היתה מתקלקלת, מותר לפנות מיד" (ברטנורא במשנה שם). ויש שמפרשים אותה לחומרא "שמקפה של גריסין מתאחרת בהפסדה" (מאירי סוכה כח עמוד ב). בין שניהם ברור שתסרר איננה שתסריח בלשוננו היום, אלא שייפגם האוכל.

⁹ תרגום חופשי: אביי ישב לפני רב יוסף בסוכה ונשבה רוח שהביאה קיסמים דקים וגרמה לנשירת מקצת מהסכך לתוך האוכל. רב יוסף ביקש שיפנו את הכלים וכששאל אותו אביי על כך שבמשנה כתוב: "עד שתסרר המקפה", השיב לו שהוא אגב טעם ומפונק ורוח זו והקסמים הם שבבילו כמו "תסרר המקפה". להלכה, ראו רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ו הלכה י: "מאימתי מותר לפנות? משירדו לתוך הסוכה טיפות, שאם יפלו לתוך התבשיל יפסד אפילו תבשיל של פול". לא צריך שהגשם יפול ממש לתוך האוכל. השיפוט הוא לפי הפוטנציאל.

¹⁰ נראה ש"תנו רבנן" זה היא תוספתא מסכת סוכה פרק ב הלכה ד: "היה אוכל בסוכה וירדו עליו גשמים והלך ועמד לו, אע"פ שפסקו גשמים אין מחייבין אותו לחזור עד שיגמור. היה ישן בסוכה וירדו עליו גשמים ועמד והלך לו, אע"פ שפסקו גשמים אין מחייבין אותו לחזור עד שייעור". ויש גם מי שמדייק שכמות הגשם שבגינה יוצאים מהסוכה כשישנים היא פחותה מזו בזמן שאוכלים, היינו שלצאת מהסוכה בזמן אכילה צריך גשם משמעותי - "עד שתסרר המקפה". אבל לצאת בזמן שינה, גם גשם דק מספיק, שזו הטרדה גדולה יותר. ראו לבוש אורח חיים סימן תרלט: "מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים, אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטים יש צער לישן שם ופטור ממנה ויכול לצאת. וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליה שכר, ואינו אלא הדיוטות בעלמא ולא חסידות. וכשיצא ממנה מחמת גשמים לא יבעט ויצא, אלא יצא כנכנע כעבד שמזל לו כוס לרבו ורבו שופכו לו על פניו". ראו גם קיצור שולחן ערוך סימן קלה: "ולענין שינה בסוכה גם גשמים מועטים הוי צער לישן ויכול לצאת". והכל מדין מצטער בסוכה ומהלכת "תשבו כעין תדור".

¹¹ ראו פירוש רש"י בגמרא שם שמסביר שבשל חילופי הגרסאות "יעור" או "יאור" סברה הגמרא שמספיק אחד מהם וננהג לחומרה. אם התעורר גם לפני שעלה עמוד השחר ובינתיים פסק הגשם, יתכבד ויחזור לסוכה (ויחזיר גם את הכלים?). ואם האיר השחר, גם אם לא התעורר, מעירים אותו שיחזור ויחזיר הכלים והמצעות לסוכה. אבל למסקנה, בגלל וא"ו החיבור: "יאור ויעלה עמוד השחר", ההלכה היא אדרבא, לקולא. רק אם התקיימו שניהם, התעורר ועלה עמוד השחר (ופסק הגשם כמובן), רק אז יחזור לסוכה. אבל אם התעורר וטרם עלה השחר, אינו צריך לחזור לסוכה בחושך. וכן אם האיר היום, אבל הוא טרם התעורר, אין מעירים אותו שיחזור לסוכה ("תשנו כעין תדור"?). ואגב הערתנו בסוגריים לענין הכלים, לא מצאנו מפורש בגמרא, במפרשים ובפוסקים את ענין החזרת הכלים והמצעות שכנראה היה להם פשוט ומובן מאליהם. הכל תחת הכלל הראשי של "תשבו כעין תדור" - מה שהיית עושה בבית, תעשה בסוכתך.

¹² לשון התלמוד הבבלי הוא "תשבו כעין תדור" ונראה שהוא לומד את זה מהפסוק: "בסוכות תשבו שבעת ימים" (כיצד בדיוק?). וכאן בירושלמי תלמוד דין זה מהפסוק: "וירשתם אותה וישבתם בה" - כיצד? מה שייכת ירושת הארץ לישיבה בסוכה? נשאר לשואבי המים להגות בעניין זה. ונראה עכ"פ שזה מקרה בו הירושלמי והבבלי משלימים זה את זה.

¹³ דבר ראשון שלמדנו מירושלמי זה הוא שעניין הגשמים הוא אכן דין רחב יותר של מצטער בסוכה. גשמים הם לא הדבר המטריד היחיד שייטכן בסוכה. ייתכנו גם שָׁרָב (עונת המעבר!), יתושים, רמשים ושאר מיני פגעים. ראו בגמרא סוכה בבלי (הערה 4 לעיל) שגם בלימוד תורה, אם הופך לעיון קשה ולא מקרא או שינון, מותר לצאת מהסוכה. נראה שהירושלמי מנסה לרכך את כל עניין הגשמים ומבקש "להנמיך את הלהבות" (את הממטרים). עניין היציאה לסוכה הוא לאו דווקא לעניין הגשמים כפי שפתחנו במהרה"ל, אלא יציאה מבית מוגן לבית פחות מוגן, מסיבות שונות. ולעניין השרב לא פחות מלעניין הגשם. האם זו גישה של מי שחי בארץ ישראל מול מי שחי באירופה? נושא שני בירושלמי הוא, שנראה שהוא לא מקבל או מכיר את התוספתא שקובעת מתי חוזרים

שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרלט – לילה ראשון

ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית; מאימתי מותר לפנות, משירדו לתוך הסוכה טיפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל, אפילו תבשיל של פול. הגה (הרמ"א): ... ומי שאינו בקי בזה השיעור, ישער אם ירדו כ"כ גשמים לבית אם היה יוצא, יצא מסוכתו ג"כ. וכל זה דווקא בשאר ימים או לילות של סוכות, אבל לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין (טור ור"ן והרא"ש).¹⁴

משנה מסכת תענית פרק א משנה א

מאימתי מזכירין גבורת גשמים? ¹⁵ רבי אליעזר אומר: מיום טוב הראשון של חג. רבי יהושע אומר: מיום טוב האחרון של חג. אמר לו רבי יהושע: הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג, למה מזכיר? אמר לו רבי אליעזר: אף אני לא אמרתי לשאול ¹⁶ אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו. אמר לו: אם כן לעולם יהא מזכיר. ¹⁷

הרב ש. זווין, סיפורי חסידים למועדים, סוכה של קונצים

בליל ראשון של סוכות היה פעם גשם שוטף בעיר בראדי, והגאון אב בית הדין, ר' יצחק הלוי, המתין מלאכול סעודת ערבית של יום טוב עד חצות. ועמד כל הזמן על יד החלון לראות אולי חדל הגשם. פתאם ראה והנה איש אחד הולך ברחוב עם חלות ובקבוק יין בידו. שלח ר' יצחק הלוי את השמש שלו החוצה לקרוא את האיש. כשבא האיש, שאל אותו הגאון מאין הוא בא ואיפה אכל את סעודתו. והאיש השיבו כי אכל את הסעודה בסוכתו של הרב ר' גרשון קיטיבר, כי שם אין יורד גשם. ¹⁸ מיד אמר הרב לשמשו לקחת חלות ויין וללכת יחד לסוכה של ר' גרשון.

כשראה ר' גרשון את הרב דמתא (רב המקום, העיר) נזדעזע מאד ואמר: למה זה הטריח כבודו את עצמו לבוא אלי? הלא גם כבודו יוכל לפעל בקבלה מעשית כמוני, לבלי ירדו הגשמים בסוכתו. שמע הרב את הדברים, ומיד ציווה למשמשו לקחת בחזרה את החלות והיין וללכת הביתה ואמר: בסוכה של "קונצים", אין ברצוני להשתמש. ¹⁹

עגנון, האש והעצים, סיפורים נאים של ר' ישראל בעל שם טוב

... מעשה שנה אחת בליל ראשון של חג ירדו גשמים עזים שהציפו ממש את העולם ואי אפשר היה לישב בסוכה, אפילו כדי לקדש. היה הרב ר' אריה ליבוש יושב בביתו שרוי בצער גדול, שאינו יכול לקיים מצוות סוכה בליל

לסוכה ומדגיש את שיטת התנאים רבן גמליאל ורבי אליעזר שהיו יוצאים וחוזרים לסוכה חליפות ובהתאם למצב. גם זה כך נראה מדין הרחב יותר של מצטער.

¹⁴ ראו בית יוסף אורח חיים סימן תרלט שמביא את שיטות הראשונים אם בלילה הראשון יש דין מיוחד במקרה של גשם. ראו למשל את שיטת רשב"א שהוא מביא שם: "שכתב בתשובה (ח"ד סי' עח) דנ"ל שאין המצטער ואשר ירדו עליו גשמים עד שתסרח המקפה חייב לאכול בסוכה, אפילו בלילה הראשון. דתשבו כעין תדורו אמרינן, ולעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה, אלא כדרך שאדם עושה בביתו". בגמרא וכן ברמב"ם אין הבחנה בין גשם בלילה הראשון ושאר הלילות. יש אמנם דין מיוחד של חובת מצווה בלילה הראשון לעומת שאר ימי הסוכה שבהם זו רשות, אבל לא לעניין הגשם. אבל כך פוסק הרמ"א בעקבות הר"ן והרא"ש. ובאמת ניתן לשאול עליהם: עד כמה? עד שבאמת תסריח המקפה? גם בגשם הכי שוטף? ולהלכה, כל אחד ישאל את רבו ובלבד שייזהר שלא ישפוך עליו קיתון! ועכ"פ מספיק שיאכל כזית בסוכה.

¹⁵ היינו פוסקים מלומר "מוריד הטל" בברכה השנייה של תפילת שמונה-עשרה המכונה גבורות ומתחילה במילים "אתה גיבור", ומתחילים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם".

¹⁶ היינו לומר "ותן טל ומטר" בברכת השנים.

¹⁷ חזרנו למקורות בעמוד הראשון, שאין מתפללים על הגשמים בחג, אלא יוצאים לסוכה "ומתגרים" כביכול במזג האוויר, להראות את עריבת הסוכה ומצוותה דווקא בזמן שבו מתחילה עונת הגשמים, אבל בה בעת גם עוצרים לשבעה ימים ואומרים: רק רגע, תן לנו לעבור בשלום את חג הסוכות. ואם בכ"ז יורד גשם בסוכות, אין זה רק שפיכת קיתון אלא "סימן קללה". ממש אותו ביטוי כמו בחורף שלא ירדו בו גשמים כלל, כנזכר במסכת תענית פרק א משנה ז: "... היחידים חוזרים ומתענים עד שיצא ניסן יצא ניסן ולא ירדו גשמים סימן קללה". מקריאה פשוטה של המשנה לעיל נראה כאילו ידו של ר' יהושע על העליונה ועובדה היא גם שהלכה כמותו. אך מקריאה שנייה, ומעיון בהרחבת משנה זו כפי שמובאת בגמרא תענית ב ע"ב, משתנית קצת התמונה: "מאימתי מזכירין על הגשמים - רבי אליעזר אומר: משעת נטילת לולב, רבי יהושע אומר: משעת הנחתו. אמר רבי אליעזר: הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים. וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים - כך אי אפשר לעולם בלא מים. אמר לו רבי יהושע: והלא גשמים בחג אינו אלא סימן קללה! אמר לו רבי אליעזר: אף אני לא אמרתי לשאול, אלא להזכיר". להלכה אין אנו נוהגים כר' אליעזר, החשש הוא כה גדול משפיכת הקיתון ומסימן קללה שאפילו לא מזכירים את גבורות הגשם! אבל צודק ר' אליעזר שכל החג מלא במים, החל מארבעה המינים וכלה בניסוך המים, הושענה רבה ועוד ולפיכך גם אין כל רע בהזכרת גבורות גשמים. התשובה של ר' יהושע: "אם כן לעולם יהא מזכיר" איננה ממין הטענה, שהרי זו העונה, זה הזמן המתאים.

¹⁸ ר' גרשון קיטובר (מהעיר קיטוב) היה גיסו של הבעל שם טוב ומחבורת הקלויז של בראדי. היה חסיד ועוסק בקבלה שהתנגד נמרצות לבעש"ט בתחילת דרכו, אך בהמשך הצטרף לתנועת החסידות הבעש"טית. ר' יצחק הלוי, אב בית הדין בבראדי הוא "המתנגד".

¹⁹ האם הרב זיין מדקדק לומר בשם ר' יצחק הלוי: אין ברצוני להשתמש ולא: אין יוצאים בה ידי חובה, או שמא הכוונה לאותו דבר.

ראשון של חג.²⁰ נכנסו אצלו אנשים וסיפרו שבסוכתו של ר' ישראל בעל שם, אין גשמים יורדים, ור' ישראל וכל חסידיו עמו יושבים בסוכה ואוכלים ושותים ושמחים. נטל הרב ר' אריה ליבוש בקבוק יין וכוס, ונטלה הרבנית שתי חלות וסכין וכרכה אותם במפה ונתנה לו. רץ בכל כוחו לסוכתו של הבעל שם טוב והגשמים מתגברים ויורדים בלא הפסק. ניסי ניסים שהגיע לשם.

כשנכנס, הייתה הסוכה מלאה חסידים, כשהם יושבים מסביב לבעל שם טוב. פינו מקום לרב של מעזיבוש. עמד ומזג לו את הכוס וקידש ובירך לישב בסוכה, ובירך שהחיינו ונטל ידיו ובצע על הפת. באותה שעה, ישבו להם החסידים והיו שמחים ושרים. מרוב שמחתם התחילו מטפחים בידיהם. שמע הרב ר' אריה ליבוש, מיהר ונטל ידיו למים אחרונים ובירך ברכת המזון ונערר ללכת. אמרו לו: רב של מעזיבוש, למה ממחר מעלתו כל כך? נענע להם בידו דרך סירוב וגילוי אי רצון ואמר: "ובמושב לצים לא ישב". וכפל את דבריו והלך לו ...

בוא וראה כמה עזים היו המתנגדים הראשונים וכמה גדולה הייתה התנגדותם לבעל שם טוב. אדם רואה בעיניו שכל העולם כולו שטוף בגשמים, ואין אדם יכול לקיים מצוות ישיבת סוכה אפילו שעה קלה, ובסוכתו של הבעל שם טוב, הבעל שם טוב וקהל חסידיו יושבים ואוכלים ושותים ושמחים. ומתנגד זה קורא להם מושב לצים משום שטיפחו בידיהם מתוך שמחת יום טוב.

עוד סיפור (נאה?) על גשם בסוכה²¹

הה"ג ר' יצחק הלוי איש הורוויץ ז"ל אבד"ק אה"ו.

הרב ר' יצחק הלוי הנ"ל הי' מקודם בעיר בראד על מקום אביו ר' יוקל סג"ל הורוויץ זצ"ל. והי' הקדוש ר' איציקל דראביטשער אז דיין והי' ד"ת שיו"רשים הי' להם שט"ח על א' ותבעוהו לדין והלוח השיב שפרע ופסק הגאון ר' יצחק הלוי הנ"ל ז"ל שישבעו שבועת המשנה ויטלו והדיין ר' איציקל הנ"ל אמר לו שהמת עומד לפנינו ומבקש מאתנו לקרוע השט"ח שנפרע להיות תיקון לנשמתו ולא רצה הרב ר"י להאמין אז גילה הדיין עיני הרב ר' יצחק הלוי וירא את המת עומד לבקש על נפשו ועכ"ז אמר הגאון הנ"ל שאיני משגיח ע"ז ואין משגיחין בב"ק כי לא בשמים היא והשביעם שבועת המשנה וכתב הפ"ד להיורשים והדיין הקדוש ר' איציקל לא רצה לחרום על הפס"ד והחלה ביניהם מריבה ופ"א הי' גשם גדול שוטף על הסוכה בחג הסוכות ולא הי' יכול לקיים מצות הסעודה. וסיפרו לו כי איש ריבו הדיין המוכיח הנ"ל יושב עם חברייו שלו בסוכה ואין גשם מפריע בתוכה והלך בעצמו לתוך הסוכה וקיים שם סעודתו אף שתי' נגמר בעיניו כי אך אתו לבדו האמת והצדק עכ"ז ברבר שהי' נוגע לכבוד השמים לא השגיח בכבודו אם שמוה ימצא חשיבות לאיש ריבו במופת גדול וסוף דבר שהוכרחו שניהם לעקור דירתם משם ומנחת חרה"ק ר' איציקל זצ"ל בהארחוב:

תורף הסיפור: לפני בית הדין בעיר בראד (ברודי) בא מקרה של יורשים שתובעים שטר חוב מל"ה שטוען שפרע את החוב לאביהם המת. ר' יצחק הלוי איש הורוויץ פסק, כדין המשנה, שיישבעו התובעים שהחוב לא נפרע ויטלו. ר' איציקל דראביטשער, המכונה כאן הדיין, טען לעומתו שהמת נגלה לו וביקש לקרוע את שטר החוב, וכשר' יצחק הלוי לא השתכנע, גרם לו שיראה וישמע את המת בעצמו מבקש שיקרעו את השטר, משום שהחוב נפרע ותשלום לא צודק יפגע בתיקון

²⁰ ר' אריה ליבוש היה אב בית הדין של העיר מזיבוש, בה גם הבעל שם טוב במחצית השנייה לחייו. ר' אריה היה אחד המתנגדים החריפים ביותר לבעש"ט ולתנועת החסידות, בדומה לר' יצחק הלוי מבראדי בסיפור הקודם.

²¹ מתוך: פעולת הצדיקים, פודגורזה תר"ס. סיפור זה קבלתי במייל ממישהו שאינני זוכר כעת מי הוא או היא (בבקשה להזדהות). איני מכיר את מקורו של הסיפור ואת אישיותם ותולדותם לבית אבותם של שני גיבוריו: ר' יצחק הלוי איש הורוויץ (המכונה גם ר' איציקל המבורגר) ור' איציקל דראביטשער. כל המחכימו בסיפור זה ובגיבוריו יבורך. והאם זה אותו ר' יצחק הלוי בסיפור של הרב זיין.

נשמתו. ר' יצחק הלוי לא השתכנע אחרי כל זאת ואמר: אין משגיחים בבת קול (בבא מציעא נט ע"ב, הסיפור על תנורו של עכנאי). בעקבות זאת, חל קרע קשה בין ר' יצחק ור' איציקל (הדיין). ואע"פ כן, כאשר היה גשם שוטף בליל סוכות הראשון ור' יצחק הלוי (איש ההלכה, הרציונאלי) שמע שאצל ר' איציקל (איש המופת) אין גשם, הלך אליו וקיים שם את מצוות הסוכה, בלי שום משחקי כבוד או פקפוקים כלשהם. ואחרי כל זאת, לא חזר השלום ביניהם ושניהם נאלצו לעקור דירתם מבראדי. ידי מצוות סוכה יצאו, אבל לכלל סוכת שלום לא באו.

שבת שלום, חג שמח ומועדים לשמחה מחלקי המים

מים אחרונים: את ההשוואה בין שלושת הסיפורים נשאיר לשותי המים לדיון בסוכת שלומם ונשמח לשמוע דעתם, כולל סיפורים, דרשות ומדרשים שאיננו מכירים על מוטיב הגשם בסוכות, בפרט בליל יום טוב הראשון. ובזכות שנקיים בשמחה ובצוותא את חג הסוכות השתא, יקום לנו ישע ונזכה בחורף זה למים רבים המרווים אדם ואדמה, צמח ובהמה וניגרים על כינורות. מים ראשונים, מים אמצעיים ומים אחרונים מז' במרחשוון ועד כניסת חג הפסח הבא עלינו לטובה.